

Nr. 3 - Høst 2016 - 69. årgang

Hvaler Menighetsblad



Hvaler 1927

J. Johansen



„Hvaler: Kirke.”
tilegnet
Hr. A. J. Simonsen med Frue.



GOD HØST

Innholdsfortegnelse:

Hvaler kirke	3
Hvaler kirke og restaureringen på 1950-tallet	4
DE VAR DER	11
Hvor gammel er Hvaler kirke?	13
Nye brudestolertil Hvaler kirke	17
Leder har ordet	19
Menighetsrådet melder	20
Hvalersangen	22
Speidinga på Hvaler er i gang igjen!	24
Kulturukasom ble til sommer'	26
Hvaler Røde Kors Omsorg	30
LANpå Hvaler	32
Barnesidene	34
Førsteklasses søndag	37
Årets konfirmanter i farta!	38
Sommerens maleriutstillingpå Kirkens hus, Skjærhalden	41
Glimt av floraen på Hvaler	41
Fra foreningslivet på Hvaler	48
Gudstjenester	49
Folkemengdens bevegelse	50

Bilde forside: Tusjtegning av Hvaler Kirke fra 1927 av Sverre Johnsen. Bildet er tilegnet A.T. Simonsen i Korshavn. Utlånt av Lisbeth Pahle.

Foto Barbro Bjørck

Hvaler kirke

I år er det 60 år siden restaureringen av Hvaler kirke var ferdig og kirken atter igjen kunne åpne dørene for kirkelige handlinger, etter tre lange år. Fra 1953 og til pinseaftnen 1956, pågikk restaureringen. I dette høstnummeret av Hvaler menighetsblad bruker vi en del plass på Hvaler kirke og dens historie.

Hvordan fungerte kirkelivet på østre Hvaler i den tiden kirken ble restaurert? En stor del av aktivitetene ble flyttet til Botne menighetshus som ligger ved veien, på høyre hånd mot Botne. I dag er huset grendehus, men stadig i bruk. Søndagens gudstjeneste ble feiret der, med nattverd og med barne dåp. Husk, det var langt å gå til fots og biler var det lite av, men folk hadde bedre tid før enn vi har, i den stressede hverdagen vi lever i nå. Konfirmasjonen gikk også etter oppskriften om høsten, men da konfirmantene skulle innskrives året før åpningen, var det en del konfirmanter som valgte å utsette dette ett år, fordi de ville stå i kirken.

Bryllup ble stort sett flyttet til Spjørøy kirke eller Spjørøy kapell som kirken het på den tiden.

Begravelser var det verre med, men folk døde, og seremoniene måtte gjennomføres. De foregikk også på menighetshuset. Etter forrettelsen ble kista båret ut på en ventende vogn som ble trukket av en hest. Presten, stort sett sogneprest Nicolaysen, samt to marskalker ledet deretter prosesjonen til fots til Hvaler kirkegård, hvor den døde ble stedd til hvile. Det å følge en av sine kjære til grava er en tung ting å gjøre. Her ble turen i sorg veldig lang. Dette gikk for så vidt greit sommerstid, men på høst og vinterstid var det mange ganger problematisk. Dette ifølge gamlekara på Cewex, som husker flere trasige episoder fra den tiden.

Når man har en gammel kirke må man

regne med større reparasjoner. Dette var ikke noe nytt, men heldigvis er det ikke ofte det blir så omfattende som på 50-tallet.

I 1695 var det en stor reparasjon på kirken, da det sørvestre hjørnet hadde begynt å rase ut. For at ikke veggene skulle rase ut, måtte det mures inn jernankere som holdt veggene på plass. Disse kan ses på galleriet. I 1707 var taket så dårlig at hverken presten eller menigheten klarte å holde seg tørre hvis det regnet under gudstjenesten. Gulvet i skipet ble lagt nytt i 1734 og lå stort sett intakt og urørt til restaureringen. Rundt 1875 var den siste restaureringen i «gammel tid». Da ble det lagt himling og de lukkede benkene fjernet. Det ble satt inn hvite, åpne benker og folk kunne sitte hvor de ville. Før hadde de forskjellige gården sin benkerad. Klasse skillet ble fjernet fra kirken. Etter dette ble det ikke gjort noe i kirken før 1953.

Pinseaftnen 1956 var det gjenåpning og stor fest på Kirkøy med biskop Bergrav, Ordfører Anker Olsen og skipsreder Olaf Ditlev-Simonsen i spissen. Endelig var kirken åpen igjen og resultatet var blitt strålende.

Det var mange personer som var involvert i oppussingsarbeidet i kirken, men en mann sto hele tiden sentralt og var kommunes mann i denne prosessen, Andreas Madsen. Han ble da også belønnet med Wilse-medaljen, den høyeste, kulturelle utnevnelsen som Østfold fylke deler ut, for sin innsats.

I ettertid kan vi bare si til alle de involverte: Takk for at dere tok vare på kulturarven vår og reddet kirken for de kommende slekter.

Ragnar Bjørck



Hvaler kirke

og restaureringen på 1950-tallet

I 2016 er det 60 år siden det omfattende arbeidet med å restaurere Hvaler kirke ble avsluttet. Restaureringsarbeidet som ble påbegynt i 1953 skulle vise seg å avdekke flere spennende funn. Dette førte til en større utgravning både inne i – og utenfor kirken. Også denne skulle by på oppsiktsvekkende overraskelser.



Gulvet i kirkeskipet var svært morkent og ble fjernet. Til høyre i bildet ses prekestolen fra 1620. Foto: Ivar Bruu

Restaureringsarbeidet av kirken ble gjennomført av Riksantikvaren under ledelse av arkitekt Håkon Christie. Han hadde bred erfaring med bygningshistoriske undersøkelser og arkeologiske utgravninger, og var på denne tiden engasjert som bygningshistorisk konsulent og forskningsstipendiat i prosjektet Norges kirker.

Det ble foretatt flere kirkerestaureringer på denne tiden, og det var heller ikke første gang Hvaler kirke gjennomgikk en større restaurering. Gjennom et grundig kildearbeid kunne Christie vise til omfattende reparasjoner både på 1500-tallet, i 1695, på 1720-tallet samt i 1811, i tillegg til en rekke mindre fortløpende utbedringer. Under disse arbeidene har det blitt foretatt betydelige endringer der man har murt om, murt igjen, forandret på og lagt til. Med utgangspunkt i dokumentasjonen som var blitt fremskaffet, utarbeidet Christie en omstendelig restaureringsplan som således ble iverksatt i 1953.

Under restaureringen åpnet man kirkeskipets opprinnelige portal på sydsiden, som trolig ble gjenmurt under reparasjonen i 1811. Vinduene er gjennom årenes løp blitt forandret flere ganger. På østsiden er det tidligere blitt gjort plass til et større vindu, og under restaureringen ble vinduet rekonstruert tilbake til opprinnelige størrelse. Samtidig ble det murt igjen et vindu både på sydveggen og på nordveggen. I apsis ble hvelvet forsterket med et armert dekke, og buen inn til apsis ble stabilisert og avlastet med et jernfagverk lagt opp på korets langmurer. I koret på sin side avdekket man flotte kalkmalerier fra 1601. Også døpefonten ble restaurert, da stenen var meget forvitret. I tillegg ble det skaffet til veie et nytt orgel i 1955, som erstattet det gamle fra 1890.

Det var arbeidet med gulvet som skulle



Kirken gjennomgikk en grundig restaurering både innvendig og utvendig. Foto: Ivar Bruu.



Sydportalen ble reparert i 1638 og antagelig gjenmurt under restaureringen i 1811. I 1955 ble den åpnet igjen. Foto: Ivar Bruu

føre til de store overraskelser. Det var ikke ukjent at det befant seg flere kister under gulvet i koret. Dette gulvet var blitt reparert allerede i 1933, og da fant man en gammel gravkjeller. Tidligere ble det foretatt jordfester inne i selve kirken. Korgulvet var hevet tre trinn over skipsgulvet, og ifølge Christie ble dette trolig gjort allerede på 1500-tallet for å kunne gi plass til begravelser. At det lå kister også under gulvet i skipet var derimot ukjent. I kirkeskipet var gulvet så morkent



En rekke kister ble funnet under gulvet i kor og skip, deriblant flere barnekister.
Foto: Ivar Bruu.

og ødelagt at det hadde behov for store reparasjoner. Da gulvet ble fjernet og man begynte å grave ut jordmassen under ble ytterligere kister funnet, deriblant flere barnekister.

Lokalt var det historiker og herredsekreter Andreas Madsen som ledet restaureringskomiteen og hadde ansvaret for å følge opp restaureringen. Da kistene ble funnet høsten 1953 tok han kontakt med fylkeskonservatoren for å få undersøkt disse nærmere. Fylkeskonservator Lauritz Opstad kom således på befaringsammen med statsstipendiat Erling Johansen og maleren Ivar Bruu, alle sentrale aktører i Foreningen til norske fortidsminnesmerkers bevaring. Mens Johansen var mest opptatt av å undersøke grunnen under gulvet, tok Madsen og Bruu fatt på arbeidet med kistene. Bruu foretok oppmålinger mens Madsen tok til arkivene og kunne raskt konstatere identiteten til flere av

dem som var blitt gravlagt i kirkegulvet.

Blant de begravde i korets seks kister var sønn av sogneprest Jakob Madsen Hassing, Daniel, som døde i 1699, samt sogneprestens mor, Ingeborg, som døde 1707. Her lå også sogneprest Hans Clausen Barfod som døde i 1729 og sogneprest Hans Hansen Berg som døde i 1745. Under gulvet i skipet lå en kiste med hvelvet lokk og bokstavene AMC og årstallet 1715. Madsen mente at det trolig var Augusta Margaretha Coll, gift med kommandant Coll på Akerøya. Her lå i tillegg en kiste med svart lokk som antageligvis var for kommandanten som døde i 1626. Flere av kistene skiller seg ut i forhold til hva som var vanlig kisteform, og man stilte seg derfor spørsmålet om Hvaler hadde hatt en egen kistesnekker av «usedvanlig format». Ved restaureringen ble det innredet et gravkammer for kistene under gulvet vest i skipet.

Hele kirkegulvet ble gravd ut, og jorden ble finkjemmet. Erling Johansen laget en profilsjakt i gulvet, for å kunne undersøke de ulike jordlagene nærmere. Denne utgravningen har blitt beskrevet som et pionerarbeid, i den forstand at det var første gang man i norsk sammenheng foretok systematiske undersøkelser av et kulturlag under et kirkegulv. Heretter var det ikke bare de bygningshistoriske detaljene som ble viet oppmerksomhet i arbeidet med norske kirker, men også selve kirkegrunnen.

I jordmassene som ble gravd ut åpenbarte det seg en rekke gjenstander. Her ble det funnet spillbrett, terninger og brikker både av ben og glass, synåler, verktøy, pungen, briller, lorgnetter, brillefutteraler, små bokbeslag, spenner, forgylte knapper fra 1700-årene, en pilegrimsflaske, del av senmiddelaldersk kritt-tavle med frakturskrift, et forgylt beslag til en messehagel, fingerring, samt noe som kunne være et håndtak av tre, utskåret med dyrehode i hver ende. I



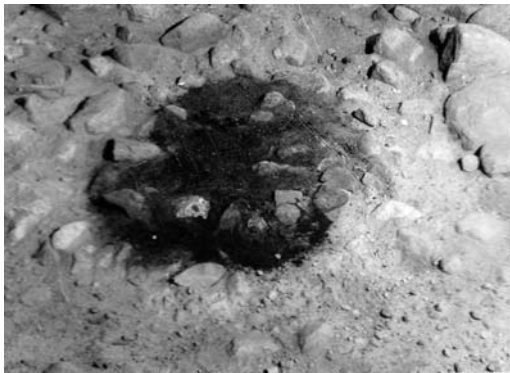
Lokalt arbeidslag. Fra venstre: Wilhelm Johansen, Andreas Jørgensen, Alf Larsen, Arve Johansen, Hans Barth og Johan Johansen. Foto: Ivar Bruu

tillegg ble det funnet en liten haug med korn lagt på stenheller på hver side av portalen til koret. Kornet ble analysert av professor Knud Jessen i København, men det fortelles ikke noe om resultatene av undersøkelsen.

Mye omtalt er det spektakulære myntfunnet som ble gjort. En rekke mynter lå spredd ut over hele skipet. I de ulike beskrivelsene av funnet varierer antallet fra 700 til 1000 mynter. Hvorfor dette sprik i antall? Det fortelles at personer fra lokalt arbeidslag så sitt snitt til å stikke unna mynter og beholdt disse som suvenirer. Til å begynne med lå dessuten mynter i jordhaugene som ble gravd vekk, og det var således enkelt for forbipasserende å sikre seg funn fra utgravningen. Flere angret seg heldigvis, og leverte senere tilbake mynter de hadde hatt i sin varetekt. Myntkabinettet mottok i underkant av 700 mynter i 1954. 30 år senere leverte Erling Johansen inn ytterligere en porsjon

mynter fra Hvaler kirke. Det fortelles at han ble gitt disse av en angrende synder. Den samlede opptellingen fra 1984 omfatter 1017 mynter og myntlignende stykker. Slike funn er ikke uvanlig i norske middelalderkirker, men det store antallet er heller sjeldent.

$\frac{3}{4}$ av myntene stammer fra middelalderen, den eldste fra første halvdel av 1100-årene, og en stor andel er fra 1200-, 1300- og 1400-tallet. En mindre andel kommer fra 1500-, 1600-, og 1700-tallet, og kun fire fra 1800-tallet og to fra 1900-tallet. 453 mynter kommer fra Norge, 161 fra Danmark, 93 fra Sverige, 209 fra Tyskland, fire fra Nederland, en fra England, en fra Skottland, en fra Kirkestaten, en fra Spania, en fra Marokko i tillegg til en rekke udefinerte mynter. Noen av myntene er laget om til knapper. Funnene vitner om livlig aktivitet på Hvaler på 1200- og 1300-tallet, og kan ha sammenheng med fiskeriene i området.



Et intakt ildsted ble funnet i den ene tuften under gulvet i kirken og har blitt tidfestet til år 21 f. Kr. Foto: Ivar Bruu

I tillegg til myntene ble en stor samling fragmenter av middelalderske glassmalerier funnet under gulvet i kor og skip. Disse ble undersøkt av Håkon Christie sin kone, Sigrud Marie Christie. Hun var kunsthistoriker og samarbeidet med sin mann gjennom hele sin karriere, også i prosjektet om norske kirker. Hun jobbet spesielt med norsk kirkekunst og avla senere en doktorgrad om dette temaet med fokus på de billedmessige fremstillinger. Fragmentene fra Hvaler kirke stammer fra 1200-tallet og frem til senmiddelalderen. Det ble i tillegg funnet fragmenter fra en figur fra senmiddelalderen, muligens en helgen med attributt eller en



Hustuftene undersøkes av Erling Johansen. Foto: Ivar Bruu.

konge med septer. Sigrud Marie Christie understreket betydningen av disse da det er bevart så lite fra senmiddelalderens Østfold. Reformasjonen representerte et brudd med madonna- og helgendyrkelsen, og dette fikk naturlig nok stor innvirkning på innredningen av kirkene.

Funnene i Hvaler kirke var mildt sagt overveldende. I utgangspunktet anslo man å være ferdig med arbeidene våren 1954, men funnene og en påfølgende bevilgning fra Riksantikvaren sørget for utvidede undersøkelser og man begynte å grave også utenfor kirken. Store partier av det nærmeste terrenget nord, sør og vest for kirken ble undersøkt «for å bringe på det rene fortsettelsen av endel fundamenter som kom frem under utgravningene inne i kirkeskipet».

Kirken var stengt for bruk i den perioden restaureringen og utgravningene pågikk. Men dette hindret ikke folk i å oppsøke kirken, snarere tvert i mot. Det som foregikk vakte naturlig nok nysgjerrighet, og daglig var det et skuelystent og interessert publikum som dukket opp. Disse ble vitne til det mest oppsiktsvekkende av alt, nemlig hvordan utgravningen avdekket to stensatte hustuffer under kirken.

Den ene stentuften ligger på skrå under det sørøstre hjørnet i kirkeskipet. En liten del av tuften ligger under prekestolen inne i kirken, resten ligger utenfor. Deler av tuften var flyttet på for å få plass til begravelser inne i kirken. Langsmed vestgavelen ble den største tuften funnet. Et par stolpehull i kampestenene danner konturene av en grunnmur som har båret en trebygning med stolpetak. Inne i tuften ble det funnet et intakt ildsted med trekull og brannjord. Ildstedet



En bjelke fra østgavelens takkonstruksjon ble funnet inne i kirkemuren. Denne ble datert til år 1000 +/- 80 år. Foto: Ivar Bruu

hadde en radius på ca. 1,3 m. Trekullet lot seg datere radiologisk, og det eldste laget kunne tidfestes til år 21. f.Kr. med en margin på +/- 100 år. Sannsynligheten er derfor stor for at kirken er bygget på et gammelt gudehov, noe som indikerer at det her kan ha eksistert en spennende kultkontinuitet.

Hvor gammel Hvaler kirke er og hvem som har bygget den vet man ikke med sikkerhet. Mange har spurt seg hvorfor man har bygget en såpass stor og flott kirke ute i skjærgården, og hvordan dette ble finansiert. Størrelsen vitner unektelig om velstand, men livsgrunnlaget på øyene var ikke tilstrekkelig til å akkumulere et økonomisk overskudd. De fleste av Norges romanske stenkirker er bygget på 1100-tallet. Hvaler kirke må være et av unntakene, hevdet Erling Johansen. Han mente kirken måtte være bygget på siste halvdel av 1000-tallet. Under restaureringen fant man en bjelke fra østgavelens takkonstruksjon inne i kirkemuren. En C-14 datering av trevirket forteller at denne stammer fra år 1000 +/- 80 år.

Under restaureringen og utgravningen av



Skipsreder Olaf Ditlev-Simonsen og ordfører Anker Olsen under gjenåpningsgudstjenesten i 1956. Ditlev-Simonsen var en av de økonomiske bidragsyterne til restaureringen og utgravningen av Hvaler kirke. Foto: Ivar Bruu.

Hvaler kirke måtte nødvendigvis de kirkelige handlinger legges til andre steder. Menighetshuset i Botne fungerte som stedfortredende arena i den perioden arbeidene pågikk. Her ble det avholdt gudstjenester, konfirmasjoner og begravelser. De som skulle gifte seg ble henvist til Spjærøy kirke. Kirken ble tatt i bruk igjen pinsen 1956. I den forbindelse ble Hvaler beåret med en visitas fra biskopen i Oslo. Fredag 18. mai kl. 19.00 ble det holdt gjenåpningsgudstjeneste i Hvaler kirke, og den påfølgende dag var det barnegudstjeneste i Hvaler kirke for skolebarna fra hele prestegjeldet. 1. pinsedag var det gudstjeneste med visitasmøte i Hvaler kirke, og programmet ble avsluttet med visitasgudstjeneste i Spjærøy kapell 2. pinsedag.

I dag kjenner vi til at det ble bygget 30 stenkirker i Østfold i middelalderen. I 1851 kom det en lov om at kirken skulle ha en bestemt størrelse i forhold til menigheten. En rekke kirker ble derfor ansett å være for små, og på annen halvdel av 1800-tallet ble flere kirker i Norge revet. Mange av kirkene var dårlig vedlikeholdt og rivningen møtte derfor liten eller ingen motstand. Flere stenkirker i Østfold ble revet for å gi plass til nye og større kirker, og andre ble fullstendig om-

bygget. Av de opprinnelige 30 er det 16 middelalderske stenkirker som er helt eller delvis bevart, og en av disse er ærverdige Hvaler kirke.

Heldigvis, må vi nesten si i dag. Det er ikke gitt at det var dette som skulle bli kirken skjebne. Med den store befolkningsveksten på siste halvdel av 1800-tallet opplevde man også på Hvaler at kirken var i ferd med å bli for liten, størrelsen til tross. Det ble vurdert å bygge et kirketårn med plass til flere sitteplasser i foten, samt utvidelse av stolradene og å føre til et galleri langs nordveggen av skipet. I 1875 passerte folkemengden 2.500 og plassmangelen begynte å bli prekær. I diskusjonene om oppføring av tårn ropte de høyt fra de vestre øyene at de heller ønsket å bygge en ny kirke på Spjørøy. Befolkningen på Vesterøy sendte søknad til kongen om å bli skilt ut som eget anneks. I 1885 vedtok kommunestyret å søke om å bygge kapell på Spjørøy, og 1891 ble Spjørøy kirke innvidd. Dette førte til at Hvaler kirke ble bevart som den er uten større inngrep i bygningskonstruksjonen.

Litteratur/kilder:

Christie, Sigrid og Håkon (1959): Norske minnesmerker. Norges kirker. Østfold 1. Utgitt av Riksantikvariatet. Forlaget land og kirke: Oslo.

Christie, Sigrid og Håkon (1959): Norske minnesmerker. Norges kirker. Østfold 2. Utgitt av Riksantikvariatet. Forlaget land og kirke: Oslo.

Foreningen til norske fortidsminnesmerkers bevaring. Årbok 1954. «Årsberetning for Østfold avdeling», s. 190-193.

Foreningen til norske fortidsminnesmerkers bevaring. Årbok 1955. «Årsberetning for Østfold avdeling», s. 225-228.

Foreningen til norske fortidsminnesmerkers bevaring. Årbok 1956. «Årsberetning for Østfold avdeling», s. 202-205.

Foreningen til norske fortidsminnesmerkers bevaring. Årbok 1957. «Årsberetning for Østfold avdeling», s. 200-201.

Hvaler Menighetsblad 1956

Johansen, Erling (1955): «Fortids-funn med fremtids-tyer. Foreløpig melding om utgravningene ved Hvaler kirke». I: Østfoldarv III. Årbok for museet

At det ble iverksatt restaurering av Hvaler kirke på 1950-tallet kan vi takke Andreas Madsen for. I fortidsminnesforeningens årsberetning fra 1954 påpekes nettopp dette. Der oppsummeres det at «fylkets og landets kulturvern kan prise seg lykkelig over Hvaler kommunes holdning til saken, anført og ansporet av den utrettelige Andreas Madsen». Hva restaureringen skulle føre til og betydningen av dette ble nok en stor overraskelse også for Madsen. Fortidsminnesforeningens årsberetning fra 1956 beskriver dette elegant selv ved at «Hvaler-kirkens utgravning og undersøkelser foreløpig har reddet uerstattelige verdier til komplettering av Norges kulturhistorie».

Kathrine Lorentzen Sandstrøm, konservator, Kystmuseet Hvaler.



Kathrine.

Fotograf Odd Magne Ulvund

og historielag i Østfold 1954-55. Utgitt ved fylkeskonservatoren: Sarpsborg, s. 87-102.

Johansen, Erling (1995): «Hvaler kirke – et gudshus på hedensk grunn». I: Mindre Alv. Fredrikstad Museum Årbok 1994-1995, s. 109-118.

Madsen, Andreas (1968): «Hvaler kirke». I: Akerøy Brev 3 1968, Årshefte for Komitéen for Restaurering av Akerøy Fort, s. 20-25.

Nilsen A. og O.K. Hansen (1914): Hvaler Herred 1814-1914. Bidrag til en beskrivelse av bygdens utvikling. Fredrikshald.

Norseng, Per G. (2005): «Kystøkonomien og kystbosetningen». I: I Borgarsysle. Østfolds historie, bind 2. Østfold fylkeskommune, s. 130-149.

Reffsgård, Bjørn (pers. medd.) Skaare, Kolbjørn (1988): «Myntfunnene fra Hvaler kirke». I: Østfoldarv X, Kulturhistorisk årbok 1988, Sarpsborg, s. 129-148.

Universitetet i Oslo, Kulturhistorisk museum - Hvaler kirke: http://www.khm.uio.no/forskning/prosjekter/norske_kirkefunn/kirker-i-ostfold/hvaler-kirke.html [Lesedato 19.05.2016].

DE VAR DER

Tom Asgeir Nilsen fra Kjølbø og Kjell Bothne var begge to tilstede under utgravningene.

Tom var en ung mann på den tiden og befant seg om bord i Store Færder store deler av året. Men han var hjemme og hjalp til da kirkegulvet i Hvaler kirke ble åpnet. En utgravning som gjorde et dypt inntrykk på ham.

Det er det mest interessante jeg har opplevd, forteller han. Jeg husker veldig godt da vi tok opp dørken og fant fire gudehov under gulvet. De lå etter hverandre med inngang på langsiden mot sør. I midtgangen på kirken fant vi et ildsted. Det ble tatt prøve av det brente treverket derfra. Det ildstedet er fra 21 år før Kristus!

Det var store sprekker i dørken, noen bjelker var pill råtne. Vi fant mye rart under, blant annet hårspenner og over 800 mynter. Erling Johansen var i toppform, veldig ivrig. Ivar Bru var rolig. Hvert eneste spadestik ble soldet over en trillebår og kjørt ut.

Etter hvert som de spadde seg nedover lag etter lag, fylte de noe i en stor kasse med glass. Den viser nå lag på lag hva som var under gulvet.

Til høyre for midtgangen gravde vi ut kister, et par unge menn med fine tenner, kanskje fra et forlis. Vi fant også kommandanten fra Akerø fort i den grønne uniformen sin, kona hans og et lite barn. Han lå i en ekekiste med 1,5 tommer ekeplanker. Alle ligger nå i et gravkammer under gulvet i kirken. Jeg håper de får ligge i fred.

Jeg har lønningsskrinet til kommandanten Schrader hjemme på stabburet. Det



Kjell Bothne

Tom Asgeir Nilsen



interiør i kirken før restaureringen.

står navnet hans på det. Skrinet er delt opp til forskjellige sedler og mynter.

På den tiden var jeg med i Menighetsrådet. Jeg begynte der tidlig, Halvard Stafsen fikk meg med, og jeg ble sittende i 20 år.

I Menighetsrådet var det en veldig diskusjon om vi skulle ha dører i benkene. Et forslag var: La alle dørene stå i en stabel nede ved inngangen, så kan den som vil ha, ta med seg og huke på. Men kirkevergen, Andreas Madsen, var ivrig på at det skulle være dører i benkene, og det ble det.

Prekestolen var hvit. Der stod de under restaureringen med en liten pennkniv. Så kom originalfargen frem. Da jeg var

kirketjener, var jeg alltid varsom når jeg tørket støv der, så det ikke ble for mye væte. Fikk høre innholdet i malingen, det var blant annet eggehvite. Jeg var redd for at malingen skulle falle vekk.

Vegene var hvitmalte, der skrapet de også med kniv, så tegningene kom til syne.

Bjelkene i kirken, 10x10, 11 meter lange. Ikke en bjelke er skjøtet. Hvor har den skogen grodd? Det må ha vært en voldsom skog.

I årene kirken var stengt, ble Menighetshuset brukt til kirke. Inni menighetshuset var det et lite galleri. På veggen bak stod det et stort kors. Begravelsene gikk som vanlig. Ole Jørgensen var kirketjener.

Kjell Bothne forteller at det ikke ble gjort noen forandringer i forbindelse med at Menighetshuset ble tatt i bruk som kirke. Det var også brukt som kirke under 2. verdenskrig. Da samlet sogneprest Bjonnes-Jacobsen de tro menighetsmedlemmene til gudstjeneste. Det var nesten ingen nazister her på Hvaler, så nazipresten var stort sett alene i Hvaler kirke.

Kjell var en ung gutt under utgravningene av kirken og konfirmant i det siste konfirmantkullet som stod til konfirmasjon i Hvaler kirke i 1952.

Utgravningene i kirken er faktisk årsaken til min lokalhistoriske interesse i ettertid, forteller han. Jeg husker godt at jeg var inne i kirken og så kistene med de døde oppi. Jeg husker også den store jordhaugen de hadde trillet ut, og jeg kjente mange av hjelperne til arkeologen Erling Johansen.

I ettertid hørte jeg at det var mange lokale mennesker som lette i jordhaugen og fant ting, blant annet mynter.

Jeg ble såpass interessert at jeg en kveld på Skogen pensjonat traff både Erling

Johansen, Ivar Bruu og ekteparet Christie som arbeidet med glassmaleriene. Alle de opplysningene jeg da fikk, dannet grunnlaget til en lang artikkel jeg har skrevet om

Hvaler kirke og funnene under utgravningen.

Den artikkelen har jeg. Tore Thorkildsen har den også.

Det var fantastisk interessant å få alle disse opplysningene. De fjernet alt inne og tok av alle kalklagene på murveggene. Da fant de fruktboarden over altertavla fra 1600-tallet.

Døpefonten ble restaurert. Den var temmelig forvitret og ødelagt av dåpsvannet som rant ut av seg selv. Prekestolen ble også restaurert.

Så ble kirken etter hvert satt i den stand den er i nå. Det har ikke skjedd noen forandringer i kirken siden den gangen.

Men for 60 år siden var det mye som ble gjort for å bevare vår gamle middelalderkirke. Utgravningene og funnene satte sine spor hos en ung mann i slutten av 20-årene som senere ble kirketjener og opptatt av å ta vare på kirken og dens gamle inventar. De satte også spor hos en tenåringsgutt som ble interessert i lokalhistorie og senere har fortalt om kirken og vist den fram til utallige turister.



Erling Johansen

Hvor gammel er Hvaler kirke?

En teori



Hvaler kirke ca 1890–1900

Under restaureringen av Hvaler kirke ble det funnet rester av en av de originale takstolene støpt fast i den østre gavlen. Deler av det gamle treverket ble sendt inn for en C 14 test, hvor man kan tidfeste treverkets alder ganske nøyaktig. Svaret som kom var meget oppsiktsvekkende, år 1000 pluss minus 80 år. Selv om man går ut fra den yngste aldersantydningen, år 1080, var det ganske sensasjonelt. Inntil disse prøvene ble tatt, regnet de fleste eksperter at kirken ble bygget nærmere 1200 tallet. Man skulle tro at slike oppsiktsvekkende opplysninger ville sette i gang et rush av spesialister og fagpersoner som ville komme til Hvaler for å finne ut eksakt når Hvaler kirke ble bygget, men så

skjedde ikke. Teorien om at man antar at Moster kirke er Norges eldste og vi ble kristnet fra vest, fra Skottland, England og Irland står fortsatt ved lag. Professor og arkeolog Erling Johansen, som var med på utgravningene av Hvaler kirke var sikker i sin sak – kirken ble bygget en gang på 1000 tallet, ja kanskje før 1050 til og med. Hans hovedargument i den påstanden var at kirken var bygd på et gammelt gudehov. Deler av grunnmuren på kirken var sågar plassert direkte oppe på deler av muren etter gudehovet. Det kom tydelig fram under den arkeologiske utgravningen at det ikke hadde vært annen bebyggelse eller annen aktivitet på stedet mellom disse to byggene, kirken overtok direkte etter



Bokenäs gamla kyrka

Bokenäs gamla kyrka.

fraktet til Bohuslen/Viken? Kan de lærde mennene som Snorre skriver om ha vært håndverkere og kirkebyggere? En ting er sikkert; Harald Blåtann og Otto 2. hadde både økonomi til å bygge kirker og folk som behersket kirkebyggerkunsten. I Danmark er det nå bekreftet at Harald Blåtann lot bygge en kirke over grava til hans far Gorm og hans mor Tyra. Dessuten var det formelt Harald Blåtann som var konge fra Gøtaelv til Kaupang. Han hadde stor makt og det var kort vei fra Jylland. Ingen turte sette seg opp mot kongens bud.

Og hva med den lille steinkirken på Bokenäset i Sverige, som har så mange likhetstrekk med Hvaler kirke? Tenk om mennene som vasset i land i Bohuslen først satte opp den lille kirken på Bokenäset, reiste videre og deretter bygde en lik kirke, bare større på Kirkøy? Svenskene vet ikke noe om hvem eller når kirken på Bokenäset ble bygd.

Historieinteresserte bør ta seg en tur til Bokenäset å se på denne kirken, og bli forbløffet over hvor like de to kirkebyggene er, inni og utenpå. Jeg tror disse to kirkene ble bygget så tidlig som ca. år 980.

Tenk om Hvaler kirke lå der den ligger for 1000 år siden i år, da Olav Haraldsson skulle til Borg. Han seilte rett forbi, og kirken lå i åpent lende ut mot sjøen den gangen. Kanskje han tok seg tid til å ta med seg mennene sine på et kirkebesøk før han dro videre opp mot fossen? En amatørhistoriker har lov til å drømme.

Ragnar Bjørck

Kilder:

Aschehougs Norgeshistorie bind 2
 Snorre Sturlasson Kongesagaer. Gyldendal norsk forlag
 Norges kirker. Sigrid og Håkon Christie bind 2
 Minde Alv. Fredrikstad Museum Årbok VI
 Akerøy brev 3 1968 Andreas Madsen

Nye brudestoler til Hvaler kirke

Hvaler menighetsråd har vedtatt å gå til anskaffelse av brudestoler i gyllenlær for Hvaler kirke.

De stolene vi har passer ikke inn i kirken og det har lenge vært ønske om å få nye.

Gyllenlærmester Turid A. Hop er engasjert for å lage forslag og endelig utforming av stolene. Dette er et langt og møysommelig arbeide, ikke minst fordi Riksantikvaren skal godkjenne dette.

Vi fikk opplysninger om at det var en gyllenlær stol fra Hvaler kirke hos Norsk Folkemuseum i Oslo.

Turid Hop og Ingrid Dean var på befaringsfor å se om dette var noe som kunne eventuelt kopieres.

Det viste seg at dette var en «prestestol» og presten Foltmar, som var prest her ute fra 1830 til 1846 hadde, fått navnet sitt gravert på ryggen av stolen. Stolen kan være fra 1700-tallet og var godt brukt og reparert flere ganger, senest i 1918.

Sokneprest Foltmar

Christian Ulrik Ditlev Foltmar var født i Halden i 1803, hvor han også døde i 1886.

Foltmar var en markant skikkelse her på Hvaler. Kjent for å ha sterke meninger og veldig direkte i sin tale. Han var sokneprest på Hvaler fra 1830 til 1846. I desember 1837 ble han valgt til Hvalers første ordfører etter at de nye formannskapslovene trådte i kraft i 1836. Et verv han hadde helt fram til 1845.

Som navnet tilsier er dette en prosess som innebærer bearbeidelse av lær som også belegges med gullblad før det males over, slik at læret får en gyllen bakgrunn under malingen. Dette er et langt og tidskrevende arbeide som gjør at hele prosessen fra vedtak til slutføring vil nok ta ett par år.

Dette gir oss tid til å samle inn de midler vi må ha for 2 praktstoler til Hvaler kirke. Totalt vil prosjektet komme på ca kr.80.000 og menighetsrådet jobber nå med ideer for å få samle inn penger til dette.



Den gamle gyllenlærstolen som sto i kirken.
 Foto Norsk folkemuseum.



Du kalte oss til kirken

Du kalte oss til kirken, og derfor er vi her.
Nå er vi dine gjester, vår Herre kjær.

Her tok du oss i dåpen til dine barn engang.
Vi takker deg i bønner og salmesang.

Vi ber deg signe Ordet og åpne våre sinn.
Send Ånden som forklarer oss viljen din.

Han samler våre tanker, han viser oss din vei!
Å, hjelp oss, Gud, å leve vårt liv for deg!

Nos 557
Tekst: Liv Nordhaug
Melodi: Kurt Rommel



Leder har ordet:



Einar Morland

Ord som ikke får bli glemte

Det finnes noen gamle ord i språket vårt som vi ikke må glemme. Kanskje ordene har gått litt av moten, men vi har ikke råd til å miste dem. Det var en klok onkel som i en tale minte oss som var til stede om disse ordene en gang, og med glede bringer jeg videre de 9 ordene han trakk frem, og så vil jeg si litt om noen av dem:

- ◆ ærlighet
- ◆ hjelpsomhet
- ◆ samhold
- ◆ takknemlighet
- ◆ kjærlighet
- ◆ trofasthet
- ◆ tilgivelse
- ◆ nåde
- ◆ fred

Noen av ordene virker gammelmodige i dag. Men dette er ord som våre forfedre holdt høyt i ære, og de var et uttrykk for de idealene som bandt små og store lokal-samfunn sammen. For 12 år siden ble ordet **dugnad** kåret til Norges nasjonalord, og det rommer i seg noe av det samme som onkel sine ord: Evnen til å se utover seg selv og sitt og være en som bidrar i fellesskapet og gjør noe for sine medmennesker.

En annen onkel sa en gang noe som jeg heller aldri glemmer, og stikkordet var **ærlighet**. Jeg var på hans trakter med scooteren min, og stakk innom for å hilse på. Onkel sto i kjelleren og veide et lam som han hadde slaktet. Da han så meg,

smilte han vennlig, la fra seg lammeskrotten og den gamle bismervekten og sa: ”Lammet veier 17 kg, og vi skriver 17 kg”. Så gikk han bort til en benk, og fylte ut et ligningsskjema som omhandlet uttak av slakt til eget bruk.

Budskapet var enkelt og greit: Ikke noe juks. Ærlig og greit å forholde seg til, både for han selv og for andre. Og nå er jeg fremme ved poenget: Disse gamle ordene som omhandler det som folk kalte dyder i gamle dager, det er leveregler for et godt liv og et godt samliv med menneskene rundt oss.

Tilgivelse er også et av ordene på listen. Den som har bedt om – og fått – tilgivelse, har opplevd en utrolig kraft. I oppgjøret med Apartheid i Sør-Afrika valgte man bort både hevn og glemsel. I stedet ble tilgivelse brukt som veien til forsoning mellom parter som hadde gjort grusomme ting mot hverandre.

Når vi hører riktig godt etter hva presten sier i starten av en gudstjeneste, kan vi høre de to siste ordene som onkel minte oss om å ta frem og pusse på, så de blir blanke og skinnende igjen:

”Nåde være med dere, og fred fra Gud, vår Far, og Herren Jesus Kristus”

Smak litt på disse gode ordene – og så kanskje du også kan bli med på en liten dugnad med å holde ordene (og meningen bak dem) blanke og skinnende?

Menighetsrådet melder:

Sommerens **kulturarrangementer** har spent over et vidt spekter, og mange mennesker har kommet til konserter og annet i kirkene våre også denne sommeren. Stor takk til kulturkomitéens medlemmer og andre frivillige som legger ned et stort arbeid til glede for mange!

Det er utnevnt orgelkomité **for nytt orgel i Hvaler kirke**, men komitéen har enda ikke hatt første møte. Vi har fått ja fra Gunnar Petersen-Øverleir til å bistå oss i arbeidet. Han er leder i Norsk Orgelkonsulentforening, og er den beste vi kunne fått, ifølge domkantoren i Borg Bispedømme. Vi venter på svar fra Riksantikvaren om hvordan vi skal gå frem, og nå har vi ventet lenge! Brev ble sendt fra oss i februar 2016, men ble liggende en tid på bispedømmekontoret i Fredrikstad før det ble sendt videre til Riksantikvaren i april 2016.

Det er nå satt i gang **babysang** på Kirkens Hus for barn, foreldre og/eller besteforeldre. Vi som har opplevd bittesmå babyer med strålende øyne som

fryder seg over sanger og samvær på babysang i andre menigheter, gleder oss over at dette nå arrangeres på Hvaler.

11. oktober 2016 starter menigheten opp med et arrangement som er tenkt for travle småbarnsfamilier: En tirsdag i måneden inviteres familier og andre til et **varmt måltid på Kirkens Hus** rett etter arbeidstid. Det blir et rimelig måltid, prisen for en familie blir 100 kroner. Etter måltidet blir det sangaktiviteter for barn og tweens. Det kommer mer informasjon om dette i løpet av september.

En egen komité arbeider nå med å få på plass en utstilling i koret i Hvaler kirke av noen av de gjenstandene som ble funnet under gulvet i kirken i forbindelse med gravearbeidene på 1950-tallet. Disse gjenstandene har blitt flyttet fra kirkeloftet til Drengestua, men vi er kommet frem til at de mest interessante gjenstandene skal få en plass i den kirken de hører hjemme. Komitéen tenker seg at det skal bli plass til passende montre i kirkens kor, diskret bak alteret.



Noe av det som ble funnet under gulvet.

Menighetsrådet retter en stor takk til **Gerd Ebbesvik Nilsen** som har komponert en egen liturgi for Hvaler menighet. Vår kantor **Ken Phillips** har harmonisert melodiene, og vi har allerede benyttet liturgien våren 2016. Gudstjenesteutvalget har gjennom en 3-årsperiode vurdert mange alternative liturgier, og noen fra forsangergruppen har sunget gjennom flere ulike liturgier for at vi skulle velge det som passet for oss. Vi valgte Gerd Ebbesvik Nilsen sin liturgi fordi vi syntes at det var den beste! Nå skal vi bruke denne liturgien de fleste søndager i begge kirkene våre, utenom sommerferietiden. Da skal vi fortsatt bruke den tradisjonelle liturgien. Det er trykket opp egne liturgihefter som deles ut sammen med salmebok når du kommer til kirken. I flere år har vi



Gerd Ebbesvik Nilsen



Kantor Ken Phillips

allerede sunget **Vår Far i himmelen** til Gerd sin nye melodi, så den har nok de fleste kirkegjengerne hørt mange ganger. Her er en oversikt over hvilke elementer som inngår i den nye liturgien som nå benyttes i kirkene våre:

- Kyrie
- Gloria (Ære være Gud i det høyeste)
- Forbønn (Herre, hør vår bønn)
- Nattverdsliturgien:
 - Herre være med dere
 - Hellig, hellig, hellig er Herren, Sebaoth
 - Vår Far i himmelen
 - Agnus Dei (Du Guds lam)
- Velsignelsen (La oss prise Herren)

Hvalersangen

Vi har etter hvert fått mange Hvalersanger. Den første skrev Knut Vadla, jeg tror i 40-årene til melodi av Wilhelm Schwarzott. Vi sang den på skolen for ca. 70-år siden, men nå er den ikke å høre. Noen år senere skrev Aslak Jensen en hvalersang til melodi «Mellom bakkar og berg». Den omtalte de fleste øyer og skjær, men ble litt for seig å synge. En tid senere kom Asbjørn Rummelhoffs hvalersang til melodien «Grinisangen». Den ble sikkert sunget en del i festlige lag, da det var en munter sang. Trekkspiller Arne Wahlstrøm skrev tekst og melodi til «Vals til Hvaler». En dansemelodi som mange sikkert har svinget seg til. Også i de senere år kom det en revyvisse fra Brottet, det er en søt og romantisk sak, men teksten er vel heller litt banal og innholdsløs. Mange liker den, og den blir ofte sunget som «Hvalersangen».

Skal vi ha en bygdesang blant disse hvalersangene, mener jeg at Vadlas «Sang til Hvaler» egner seg aller best, og det var som bygdesang den ble til. Den har historie og tyngde, og bør ikke glemmes bort på grunn av nye Hvalersanger som selvfølgelig også skal brukes. Kan ikke korps og kor øve inn «Sang til Hvaler» og fremføre den ved forskjellige anledninger, slik at den blir kjent blant folk?

Anne Magrete Eliassen

Sang til Hvaler

Tekst Knut Vadla.

Melodi Wilhelm Schwarzott.

Hvaler, vår hjembygd, vår egen, vår kjære du som ble bygget før sagaens tid. Alltid du eier vår kraft og vår ære, alt hva vi vant gjennom lengsel og strid. Øyene ligger som sydhavets perler. Bølgene plasker og slikker mot strand. Sjøfugl og landfugl fra måke til erle bygger seg reir i din mose og sand.

Tvers gjennom uvær i regndriv og mørke piler det båter med teiner og garn. Fiskerens hyre får slett ikke tørke-her må det kjempes for kone og barn. Hjemmene bygget blant sagntidens grave, ligger og lyser blant holmer og skjær. Stolteste dåd som ble øvet på havet fødtes av drømmer i stuene her.

Lunt inn ved granskogens susende grener ligger det eldgamle, hellige hus. Her hviler fedrenes støv under stenen skjermet av skogen mot bølgens brus. Herfra gikk slektenes sukk mot det høye, her ble de knyttet de helligste bånd, her fødtes håp og her dugges vårt øye her taler taushet om fedrenes ånd.

Sang til Hvaler.
KNUT VADLA. WILHELM SCHWARZOTT

Maestoso.

Sopran.
Alt.

1. Hvaler, vår hjem-bygd, vår e- gen, vår kjæ- re du som ble
All- tid du ei- er vår kraft og vår æ- re, alt hva vi
2. Tvers gjen- nom u- vær med regndriv og mør- ke pi- ler det
Fis- ke- rens hy- re får slett ik- ke tør- ke. Her må det
3. Lunt inn- ved gran- sko- gens su- sen de gre- ner lig- ger det
Her hvi- ler fed- re- nes støv un- der ste- nen skjer- met av

Tenor.
Bass.

byg- get før sa- ga- ens tid. Øy- e- ne lig- ger som syd- ha- vets
vant gjennom leng- sel og strid. Hjem- me- ne byg- get blant sagn- ti- dens
bå- ter med tei- ner og garn. Her- fra gikk slek- te- nes sukk mot det
kjem- pes for ko- ne og barn. Her- fra gikk slek- te- nes sukk mot det
eld- gam- le hel- li- ge hus. Her- fra gikk slek- te- nes sukk mot det
sko- gen mot bøl- ge- nes brus.

per- ler. Bøl- ge- ne plas- ker og slik- ker mot strand. Sjø- fugl og
gra- ve, lig- ger og ly- ser bak hol- mer og skjær. Stol- te- ste
høy- e. Her ble de knyt- tet, de hel- lig- ste bånd, her fød- tes

landfugl fra må- ke til er- ler byg- ger seg reir i din mo- se og sand.
dåd som ble ø- vet på ha- vet fød- tes av drømmer i stu- e- ne her.
håp og her dug- ges vårt øy- e, her ta- ler taus- het om fed- re- nes ånd.

Speidinga på Hvaler er i gang igjen!



ALLTID BEREDT

I 1987 startet speiderarbeidet i Hvaler igjen, etter flere års pause. Det hadde vært speiderarbeid tidligere, både for jenter og for gutter, men ikke på flere år. Da vi kom flyttende til Hvaler vinteren 1986/87 spurte blant andre Tore Thorkildsen om vi ville bli med på å få i gang nytt speiderarbeid her, og da på Kirkeøy. Snart kom det sammen noen flere i oppstartgruppa; det var Ragnhild Nordengen, Vidar Brenne, Kåre Bustgaard og Henri Maatje, samt Anne Gram-Larsen og Jan Torp Pharo. 18. februar ble speidergruppa offisielt stiftet, og snart var det en liten skare fra Kirkeøy og Søndre Sandøy som var i gang som

speideraspiranter. Etter hvert som forbindelsen på tvers av Løperen ble enklere, ble det også med unge fra Asmaløy, Spjærøy og Vesterøy, og gruppa hadde på det meste rundt 40 medlemmer. Noen fra de første årene ble etter hvert også ledere, men speiderne i aldersgruppa 11-15 styrte seg sjøl med en av dem som patruljefører, og de eldre dannet også et roverlag som var sjølgående, og som forresten gjorde en stor innsats med ett av byggene på speiderforbundets leirsted på Tredalen.

Da noen av de voksne unge etter hvert skulle flytte for videre utdanning, og for



Ragnhild og Ida instruerer om pakking. Foto: Trond Vidar Refne.



Pakkete ryggsekker. Foto: Trond Vidar Refne.

å stifte egen familie andre steder, var det ingen unge og ingen foreldre som ville komme inn for å være med og drive arbeidet, så virksomheten ble avslutta rundt 2002, og Anne og Jan har holdt speidergruppe i live i tida etterpå, bidratt på leirer og hjulpet til i andre speidergrupper ved enkelte aktiviteter.

På forsommeren i år tok imidlertid et par av de tidligere speiderne herfra, sammen med noen tidligere speidere som hadde flyttet hit og noen andre foreldre, initiativ til å få i gang arbeid, slik at deres egne barn i riktig alder og flere andre kunne få gleden av speiderarbeid. De fikk med seg oss «gamliser», og 28. juni ble det et planleggingsmøte i Korshavn mellom Christian Pahle og Ragnhild Fossaas Pahle, Trond Vidar Refne, Ida Synnøve Solbakken, Liv Aleksandersen Solbakken, og Anne Gram-Larsen og Jan Torp Pharo, der en del rammer for nystarten ble lagt. I tida etter 1. juli er det til nå blitt 22 medlemmer, altså 20 nye, og nå fra uke 34 har det blitt ukentlige møter og aktiviteter

for småspeidere (8-10 år) og større speidere (10-15 år). Som for tjue år siden er det Drengestua på prestegården som er møtested.

Etter hvert vil speidere med halstørkle og ryggsekker være å se her og der på Hvaler!

I løpet av høsten skal vi være med på speidertivoli i Fredrikstad og på overnattingsturer (i telt) på Storesand og i Askim, der en tidligere speider herfra nå bor. Neste år har speiderforbundet landsleir i Bodø, og speiderne i 10-15-årsgruppa regner vi med skal være med dit, og treffe speidere fra hele landet.

Speiderarbeidet skal bidra til at barn og unge skal få trening i samarbeid, å lede og bli ledet, og samfunnsengasjement. Rammen rundt arbeidet er friluftsliv og – for oss – sjøliv. Speiding har tradisjonelt lagt vekt på at speiderne skal få mulighet til å styrke sin egen tro, og være åpne for andres tro.

Jan Torp Pharo

Kulturuka som ble til sommer'n...

Menighetens nye kulturutvalg puster ut etter sin første sesong - og vi gikk ikke på noen smell – sommer'n ga overskudd!

Første kvinne ut var Merethe Meyer i påskeuken – godt besøkt konsert i Hvaler Kirke, sammen med Ken Phillips og Mats-Andre Soli. Og i august, avslutning i Spjærøy Kirke med Magne Kaspersen og hans syngende venner– de klarer seg selv...

Innimellom var det kammermusikk – i slutten av mai kom slagverker Håkon Mørch Stene og pianist Knut Christian Jansson - begge dyktige musikere som er i ferd med å markere seg også utenlands. Deres Hvalerbesøk var en del av Kammerfest Østfold, som for 3. gang strømmet over fylket. Både Håkon og Knut Christian er Fredrikstad-gutter med Hvalertilknytning. Begeistrede tilhørerne ønsket dem velkommen tilbake – men, da burde vi være flere...

St.Hans aften ble en ualminnelig hyggelig opplevelse for oss som hadde funnet veien til Hvaler kirke. Vinden blåste og det var ganske utrivelig ute. Gutta blåste i «hønn» og det var mer enn trivelig inne. Magnolia Jazzband hadde denne kvelden toppet laget med Majken Christensen som vokalist og «låtprater».

Magnolia Jazzband er et kjent og kjært navn innenfor New-Orleans-jazz. De har holdt på i 35 år, og foruten et stort og trofast publikum i Norge, har de jevnlig konserter i Europa og jazzens hjemby

New-Orleans. Magnolia henter sitt standardrepertoar fra kirkemusikken «over there». Så også denne kvelden, da vi fikk høre låter som - Walking with the King, - Just a closer walk, - Amazing Grace for å neve noen.

Majken Christiansen synger jazz i tradisjonen etter de store kvinnelige jazzsangerne, som for eksempel Ella Fitzgerald. Majken var er en person med stor utstråling og varme på scenen, og hun synger med innlevelse, ærlig og sjarmerende i de mer langsomme låtene, men også energisk og med «trøkk» når det er låten uttrykk. Et morsomt innslag var henne vokale trekkbasun. Majken er født og oppvokst i København, men har siden 2001 bodd i Oslo. De siste 15 årene har Majken vært en av Skandinavias mest populære swingjazz-sangerinner.



Majken Christiansen

Åpningsnummeret «Bred dina vida vingar», som var uten vokal, må nevnes spesielt. En utrolig vår og vakker tolking av denne melodien, ledet an av klarinettisten

Georg Michael Reiss. Avslutningsnummer «What a wonderfull wold» med stedegen innlagt tekst, var også minneverdig og for ikke å snakke om ekstranummeret «When the Saints». Hele det gamle ærverdige stenhuset svinga, hver minste molekyl var satt i bevegelse og kirken var stuvene full av glade mennesker. Noen prøvde sågar svingfoten i midtgangen.

Besetning: Majken Christiansen (vokal), Anders Bjørnstad (trompet), Georg Michael Reiss (klarinet), Håkon Gjesvik (piano), Børre Frydenlund (banjo), Sebastian Haugen (bass), Torstein Ellingsen (trommer).

Magnolia jazzband har lovet å komme tilbake neste sommer, det er en god idé.

bthb

2. halvår startet med vind – og kammerpoesi....

En drøy uke etter Midtsommerjazz på Skjærhalden, var Hvaler Kirke igjen verdt et besøk – denne gang med et program som ga rom for ro og ettertanke.

Kirken ble besøkt av Kammerpoetane – et ensemble av poeter og musikere som møtes noen ganger i året for å holde konserter med eget stoff – til Hvaler kom de 5 poeter og 4 musikere – og både ord og toner traff oss som var der – men vi kunne ha vært flere..... våre gjestende kammerpoeter uttrykte stor begeistring for vår kirke – i likhet med alle andre som har vært på besøk og de ønsker seg tilbake.



Ken, Bjørnar Kari og Tore.

Allsangkveld

Onsdag 20. juli inviterte sangeren Bjørnar Spydevold, tidligere sogneprest i Hvaler Tore. E. Thorkildsen, kantor og pianist Ken Phillips, pianistene Toril Nordby og Kari Stokke til allsangkveld i Hvaler kirke.

Allsangkvelden med nevnte aktører er et arrangement med lang tradisjon og er godt likt av svært mange. Det viser det store frammetet. Kirken var fullsatt, ja, noen tok gjerne til takke med sitteplass ute denne fine sommerkvelden.

Foruten allsang inneholdt kvelden mye vakker solo- og duettsang, hentet bl.a. fra norsk og svensk salmebok. Vi fikk i år også smakebiter av Bjørnars musikal- og revyrepertoar.

Som alltid ledet Tore og Bjørnar kvelden med humør og glimt i øyet, samtidig som alvoret hadde sin naturlige plass.

Dyktige pianister akkompagnerte og hadde dessuten egne soloinnslag.

Gerd Ådnem, leder i menighetens kulturutvalg, takket og overrakte aktørene hver sin vakre rose.

Vi håper på en lignende flott kveld neste sommer!

Ellen

En uke ut i august fikk Hvaler Kirke besøk av to unge, vågale musikere - Eriksen/Høymyr Duo valgte mandag kl 1500 for sin cello og gitar recital! Fin konsert for de som kom – og stor begeistring – men det var plass til flere...

Markus og Sondre hadde et variert program - klassisk Chopin-stil, Bach på cello, og en urfremføring av et nytt verk for gitar og cello av gitarist Sondre. Vi fikk også Spiegel im Spiegel, skrevet av den estiske komponisten Arvo Pärt på slutten av 1970-tallet.



Eriksen/Høymyr Duo

Programmets variasjon i stil og uttrykk behersket utøverne til fulle – de er to dyktige musikere som ønsker å komme tilbake til Hvaler Kirke – som også gir akustiske instrumenter en flott ramme – uten forsterkning!

Den 10. August fikk Magne Kaspersen og venner avslutte Kultursommer'n i Spjærøy Kirke. Det ble en uformell kveld hvor mange kjente mange (ikke skrivefeil!) og hvor sangvennene – tok oss gjennom den nære fortid. De av oss som ikke husket, fikk tekstene på veggen. Takk til Magne og hans venner for en fin sangkveld. På forhånd beskrev Magne kvelden slik: Det blir et program med vidt spekter – kirkelig og verdslig – norsk og utenlandsk – flerstemt og unisont- med og uten solist...

Og det ble det – flinke er de og!

1000 takk til Ragnhild Kjellsen som ikke bare takket, men også gjorde en forestilling av blomsterdekorering og sangere... stemningen steg ytterligere!

Takk også for 5000 kroner i hatten – som går til menighetens arbeide blant barn & unge.

Kulturutvalget er i gang med neste år – mye er klart!

dag@plau.no



Velkommen til BABYSANG

Hver torsdag kl. 12-13.30, i Kirkens Hus, Storveien 12, Skjærhalden.

Babysang er et musikalsk tilbud med sang, musikk, rim, regler, bevegelse og stimulering av sansene. **Babysang** er for barn opp til ett-års alderen ifølge med mamma, pappa eller kanskje bestemor og bestefar. Vi starter med lunsj med god tid til prat og hygge.

For spørsmål og kontakt: Grethe Johannessen, Tlf. 48236847 og e-post: gre.jo@live.no.

Velkommen til store og små!

Den norske kirke



Hvaler menighet

Hvaler Røde Kors Omsorg

Hvaler Røde Kors besøkstjeneste ble stiftet 02.05.2000 og er altså i år 16 år. Vi har ca 60 betalende medlemmer.

Mellom 10–15 medlemmer er aktive og deltar som besøksvenner, på medlemsmøtene og som hjelpere på aktivitetene våre.

Besøkstjenesten er et tilbud for mennesker som av ulike grunner føler seg ensomme og ønsker kontakt med andre.

Mange mennesker i Norge savner en fortrolig venn. Røde Kors besøkstjeneste bidrar til å gjøre hverdagen lettere for flere av dem. Ensomhet kjenner ingen alder, og det finnes mange ensomme blant både eldre og yngre.

Rundt om i landet finnes det flere tusen besøksvenner som besøker mennesker både i private hjem og på institusjon. Besøksvennen og den som får besøk bestemmer sammen hva de skal gjøre. Om det er å gå en tur eller utføre andre sosiale aktiviteter – eller bare treffes for å prate. Den ukentlige kaffekoppen med en besøksvenn er en verdi som vanskelig lar seg beskrive eller måle. Besøksvennene lager også til felles sosiale møteplasser som tilstelninger, turer,

utflukter, trimgrupper og andre arrangementer. For et par år siden kom også tilbudet om besøksvenn med hund.

Besøksvenn må:

- Gjennomføre intervju og obligatorisk opplæring
- Undertegne og overholde etikk- og taushetserklæringen
- Ha fylt 18 år
- Ha ID kort og delta i evalueringssamtaler hvert tredje år ved fornying av ID kortet

HVALER RØDE KORS har som målsetting å være en synlig og hjelpsom gruppe for Hvalers befolkning.

Våre Aktiviteter:

BESØKSTJENESTE. Vi får forespørsel fra Hjemmesykepleien, NAV og ellers andre beboere på Hvaler som ønsker at vi skal bidra. Bingotreff på Dypedalsåsen eldresenter hver 14. dag for eldre senteres beboere og andre innbyggere på Hvaler. De som bor hjemme og ønsker å benytte tilbudet, blir hentet med lånt buss fra Pleiehjemsforeningen. Det arrangeres også jule- og sommeravslutning for bingodeltagere med middag på Dypedalsåsen eldresenter. Videre handletur



Ordfører Eivind Borge, hunden Rasmus og Røde Kors leder Kari Jørgensen.

med buss til Strømstad med påfølgende middag for eldre og andre interesserte før jul. Dette er populært og mange deltar. Hyggekvelder en gang i måneden på Furumoen, Skjærhalden (boliger for personer med spesielle behov). Her serveres mat og drikke, og det er ofte underholdning. Besøksvenn hunden Rasmus med eier er et positivt innslag for beboerne på Dypedalsåsen eldresenter. Vi ser fram til å få skolert flere besøksvenn hunder. I påskeuken arrangeres det bøttelotteri over to dager.

Vi samarbeider også med Hvaler kommune om kommunens beredskapsplan. Her er kontakten opprettet. Vi prøver også å intensivere rekrutteringen med å få nye medlemmer til Hvaler Røde Kors Omsorg. Vi håper at vi med denne

artikkelen i Hvaler menighetsblad, kan bidra til at andre innbyggere på Hvaler vil bli motiverte til å bli medlemmer i Norges Røde Kors og bidra lokalt. Vil du være med å gjøre hverdagen til et menneske bedre? Har du lyst på en spennende, lærerik og sosial hobby? Vi ønsker nye frivillige velkommen! Ikke nøl med å ta kontakt – vi trenger DEG!

Kontaktpersoner:
leder Kari Jørgensen, Laenga 2 Papper, 1684 Vesterøy, telf: 004745601688

Anne-Mari Vauger, Vauervn. 197, 1684 Vesterøy, telf: 004741499242 – Mail: hvaler@ostfoldrk.no

v/sekretær Kari Solhøi

LAN på Hvaler



Har du barn i familien er sannsynligheten ikke så rent liten for at du har blitt spurt om de får lov til å delta på LAN. Hva er nå LAN sier du, jo det skal du vite nå.



Kolbjørn Westberg - Foto Roger Westberg

LAN er en forkortelse for "Local Area Network", på norsk lokalt nettverk. Før internett ble allemannseie var den eneste måten å spille med og mot hverandre på PC-en å koble de direkte sammen med kabel. Med tiden ble dette populært, og man begynte å samle flere og flere for å spille sammen. Etter hvert som internett ga store muligheter for ned lasting og deling av innhold var dette også en av grunnene for å samles på større treff. Det var nemlig få forunt å ha, hva man på den tiden kalte, god internetthastighet hjemme. Derfor dro man på større treff for å få den beste linjen som var tilgjengelig den gang.

De fleste har fått med seg datatreffet i Vikingskipet som arrangeres hvert år i påsken. Men første treff var faktisk tilbake i 1992 i Skedsmohallen i Lillestrøm. Da kom til ca. 1100 deltagere. Med økende interesse og manglende plass

måtte de finne nye haller å arrangere dette på hvert år. Det var først i 1996 det ble arrangert Vikingskipet, og har vært der siden. Dette var også første året det var internett tilgjengelig for deltagerne. Hastigheten var langt under hva det i dag er mulig å hente inn på mobiltelefonene våre. Teoretisk topphastighet på dagens 4G+ nettverk er 300 Mbit/s, mens i 1996 delte ca. 2500 deltagere på en linje på 2 Mbit/s. Utviklingen har med andre ord gått svært fort!

Et ønske om å arrangere lokalt

Jeg og mine kamerater ønsket for rundt 6 år siden å samle oss på lik linje med de store LANene. Vi bestemte oss for å leie gymsalen på Floren skole i en helg, og jeg kan ikke huske annet enn 13 gutter som lo og koste seg trill rundt den helgen. Det sier seg selv at vi ønsket å gjøre dette igjen, og ved et treffs slutt begynte straks planleggingen av neste. Det var imidlertid langt mellom et deltager antall på 11 og 5000 som det i dag er i Vikingskipet. Vi ble nemlig bare 11 personer på neste treff vi hadde, men stemningen var upåklagelig.

Tidlig i 2012 registrerte vi oss som en frivillig organisasjon kalt, Esports LAN Gaming. Vi måtte begynne å gjøre alt formelt og følge vedtektene vi hadde laget. Vi opprettet en egen bankkonto for LANet og begynte å søke støttemidler i forskjellige kanaler. Vi ønsket å satse større samtidig som vi var forankret lokalt. I 2013 tok vi steget videre og leide hele Hvalerhallen i nesten en uke i



Foto Kathrine Johansen

starten av sommerferien. Vi hadde store planer og håpet at vi skulle få over 100 deltagere hit. Tidligere hadde vi vært mellom 40 og 50 på Floren. Resultatet ble imidlertid ikke helt som forventet hva deltagerantall angår, og det kom ca. 60 deltagere. Stemningen var uansett på topp. Siden den gang har vi arrangert et LAN i Hvalerhallen på sommeren og et på vinteren og høsten i gymsalen på Floren. Det var ikke før i år at vi klarte å passere 100 deltagere i Hvalerhallen.

20 LAN

I løpet av en relativt kort periode har vi organisert og arrangert 20 LAN, og vi hadde tidenes LAN-fest nå i sommer i Hvalerhallen for å feire nettopp dette. Vi klarte endelig å passere vårt store mål om over 100 deltagere, og gleden var stor!

Under våre LAN passer vi på og ha et brett aktivitetstilbud og ikke alt foregår på dataskjermen. Vi har diverse selskaps-



NRK Østfold tar stemningen i hallen
Foto Kathrine Johansen

leker og quiz på scenen, med premier. Diverse kort- og brettspill har vi også. Det hele skaper en utrolig flott sosial arena hvor det er veldig lett å stifte nye bekjentskap og få venner for livet. Når man snakker om en felles interesse spiller det ingen rolle om man er 13 år eller 23 år, man knyttes naturlig sammen til ett.

Hvis du ønsker å finne ut mer om vårt arbeid og LAN så vil jeg oppfordre deg til å søke oss opp i sosiale medier eller besøke vår nettside - www.eslg.net.

Kolbjørn Westberg (25), leder.

Glassmalerier i Hvaler kirke



Hvaler kirke ligger på Kirkøy og er, som du sikkert vet, en av de eldste kirkene i Norge. Den er ca. 1000 år gammel! Det har historikerne funnet ut.

For 60 år siden ble Hvaler kirke gjenåpnet etter tre år med oppussing. I løpet av denne perioden ble det gjort mange interessante funn som kaster lys over kirkens historie.

Hvaler kirke er plassert over et forhistorisk bygg, kanskje et gudehov, dvs. gudehus i førkristen tid, for det ble avdekket grunnmurer som er eldre enn kirken.

Det ble også gjort et stort myntfunn. Over 1000 mynter, også mange

utenlandske, kom til syne. For lenge, lenge siden var det vanlig at kirkebesøkende gjemte en mynt eller flere mellom bordplankene, ment som offer til Maria, Jesu mor.

Har du forresten lagt merke til kalkmaleriene i koret? De vakre blomster-rankene ble oppdaget i løpet av oppussingen de også og er virkelig sjeldne.

Nå skal du høre om enda et spennende funn. Under kirkegulvet fant arkeologene glassbiter i vakre farger.

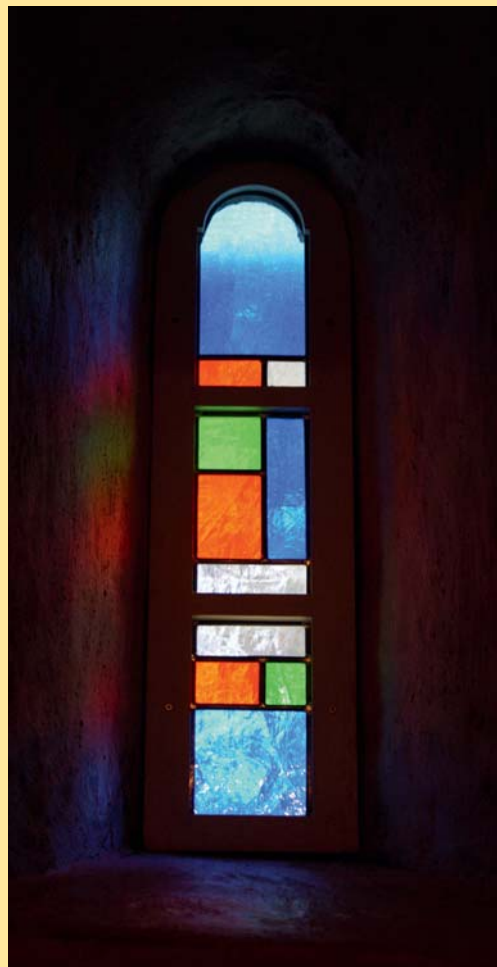
Hadde kirken virkelig vært utsmykket med glassmalerier tidligere? Funnene tydet på det.

I årene etter oppussingen var det mange som ønsket at kirken igjen skulle få glassmalerier. Framstøt ble gjort overfor Riksantikvaren med tanke på utsmykning i de to eldste og opprinnelige vinduene i kirken, som du ser i kirkens kor og apsis. Apsis er benevnelsen for stedet bak alter og altertavle. Riksantikvaren skal passe på gamle bygninger over hele landet og godkjenne større forandringer. Klarsignal ble gitt.

Fredrikstad kunstneren Ole Jakob Ihlebæk tok på seg oppdraget. Resultat ble to vakre glassmalerier. Se på dem neste gang du har anledning!

Her forteller kunstneren Ole Jakob Ihlebæk selv om arbeidet:

-Jeg var på Historisk museum i Oslo og fikk se biter av glassmaleri fra middelalderen, som har vært i kirken. De ble funnet under gulvet, i løpet av den store restaureringen. Jeg gjorde meg ikke direkte bruk av motiv eller farger fra det materialet, men det var interessant å se. Det var ikke mange glassbiter heller. Jeg tenkte nonfigurativt. Det jeg har laget er ikke avbildninger av noe. Jeg la litt vekt på momenter som at det østvendte vinduet representerer Kristus og oppstandelsen («Kristusvinduet») og



det sydvendte kan representere det mer jordiske («Mariavinduet»). Fargene blir meget intense når vi ser dem i gjennomlyst glass. Fargene blekner ikke med tiden og kan holde seg i hundrevis av år. Hvaler kirke er en av de fineste kirkene jeg vet om. Det er en ære å slippe til og lage noe der. Jeg har holdt meg til en moderne tidløs stil, hvor komposisjonen og samspillet med det øvrige rommet er viktig.

Foto: Tore E. Th Ellen

Førsteklasses søndag

Søndag 21. august var årets førsteklassinger invitert til gudstjeneste i Spjørøy kirke med sine foresatte. Dette er en del av kirkens dåpsopplæringsprogram og førsteklasselevne blir feiret landet rundt, om ikke akkurat på samme søndag.

Det møtte fram 4 forventningsfulle, stolte førsteklassinger som ble ropt opp i kirken og som fikk utdelt hver sin bok. Etter endt gudstjeneste var det boller, kaker og saft i kirken.



Fra venstre Alfred Marinius Johnsen, Sander Jenvild Ek, Helene Arnesen og Josefine Høidal.



Dåpsbarnet Emilia Haugerud-Agerup.

Samme søndag var førsteklasses også av en annen grunn, 5 barn ble døpt denne formiddagen. Det er alltid høytid og fest å ta imot dåpsbarn med sine familier og faddere, og denne søndagen var kirkebenkene fulle av pyntede og stolte familiemedlemmer. Tradisjonen tro samles gjerne familien til felles måltider

og hygge denne dagen, en verdig og fin merkedag.

Lykke til med fortsettelsen på skolen til førsteklassinger og med småbarnstiden for dåpsfamiliene. Vi ønsker dere alle Guds rike velsignelse.

Tekst og bilder: bthb



Dåpsbarnet Sverre Solbakke Johannessen.



Dåpsbarna søstrene Mathilde, Josefine og Sunniva Høidal.

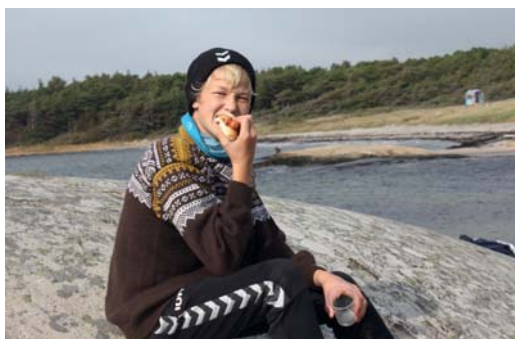
Årets konfirmanter i farta!



Konebæring:
Konebæring var både tungt og morsomt.

Konfirmantåret i Hvaler menighet har kommet i gang og det hele startet med KickOff på Storesand og gudstjeneste i Spjørøy kirke for de nye konfirmanter.

I år er det 20 konfirmanter og den første konfirmantsamlingen var på Storesand med full action. Konfirmanter ble delt inn i grupper og konkurrerte ute i den skjønnne naturen. Her ble det tautrekking, potetløp, konebæring, paddling med madrasser m.m. Ungdommene samarbeidet og kjempet og det med mye smil og latter. Årets



Pølsepising: Jan Olav Karlsen koser seg med pølser etter en flott innsats i konkurransene.

ledertreningsungdommer som var konfirmanter i fjor var med å lede og følge opp konkurransene.

Etter 2 timer med konkurranser ble det en velfortjent lang pause med grilling av pølser og marshmallows. Og det ble tid for både avslapning på svabergene og volleyballspill.

Deretter ble det en tur til Hvaler kirke der temaet var «Kirken for deg og meg»

Vinnere av KickOff 2016:
Vinnere av KickOff 2016 ble gruppe C med Thobias Løkkeberg, Mathea Lindgren, Henrik Jørgensen og Jan Olav Karlsen. De ble premiert med en Smil hver seg.



Band:
Gudstjenestebandet med flere ungdommer som deltok. Her er Johan Solbakken, Henrik Kofoed, Betina Lystad Berg, Jenny Anita Hauge Pedersen og Cassandra Amalie Skår.

der vi snakket om kirken, hva som skjer på en gudstjeneste, bønn, sang, og de ble forberedt på morgendagen der konfirmanter ble presentert for menigheten.

På Presentasjonsgudstjenesten fikk alle konfirmanter hver sin bibel som de vil bruke i konfirmantundervisningen i løpet av året. På gudstjenesten ble det både

Presetasjonsgudstjenesten:
Flotte konfirmanter ble presentert og fikk hver sin Bibel



Madrasspaddling:
Her er innspurten fra madrasspaddlingen.

salmesang og lovsang med fullt band. Flere ungdommer som er tidligere konfirmanter, deltok med både sang og spilling på instrumenter.

Da er konfirmantåret i gang – med flotte, positive og engasjerte ungdommer.



Sekkeløp:
Ungdommene viste full konkurranseinstinkt under sekkeløpet.



Tirsdagsmiddag



Velkommen til Tirsdagsmiddag!

Første tirsdag hver måned arrangerer Hvaler menighet «tirsdagsmiddag» i Kirkens Hus på Skjærhalden. Dette er en hyggelig og sosial dag der vi fra kl. 16.30 starter med middag. Dette er åpent for alle, både små og store, familier og enslige.

Her blir det alltid deilig mat og hyggelig fellesskap til kr 30,- pr. pers og maks kr 100,- pr. familie.

Ca. kl 17.30 kan de yngste barna være med å synge sanger med bevegelser.

Kl. 17.30 - 18.30 øver Hvaler Tweens.



HVALER tweens

Velkommen til Tirsdagsmiddag!

Hvaler menighet



Den norske kirke

Sommerens maleriutstilling

på Kirkens hus, Skjærhalden

Det er alltid hyggelig når de lyse og fine lokalene på Kirkens hus fylles med kunstmaler Øivind Sands vakre malerier, ofte inspirert av sjømotiv.

Responsen fra publikum er bestandig god, og daglig er mange fastboende og sommergjester innom utstillingen.

Familien Sand er en kunstnerfamilie. Datteren Ane Sand er utdannet gullsmed, og hennes nydelige arbeider hadde også sin plass på Øivind Sands sommerutstilling.

Ellen



Glimt av floraen på Hvaler

Krattalant (Inula salicína)

Tekst: Einar Morland. Bilder: Egil Michaelsen (www.markblomster.com)

Dette er en av de vakreste "gule prestekragene" vi har i Norge, men den er temmelig sjelden. Den blir fra 20–70 cm høy, med én ganske stor gul krone på hver stengel. Kronen er 2–4 cm bred. Krattalanten vokser i et stort område fra Europa til det Sentrale Russland. I Norge finner vi den på begge sider av Oslofjorden, fra Langesund og Hvaler og innover fjorden til øyene innerst i Oslofjorden, og så vokser den spredt videre opp til traktene rundt Mjøsa. Men den er kresen på vokseplassen: Den krever kalkrik jord, og på Hvaler har jeg helst sett den på tørr grunn på steinete strender der det finnes gammel skjellsand som avgir kalk. Den vokser flere steder på Hvaler, og ofte vil du kunne finne mange planter som vokser ganske tett sammen. Den blomster i juli – august, og vokser

gjærne i utkanten av skogskratt ut mot den åpne strandsonen.

Svenskene kaller planten krissla, og danskene kaller den pile-alant. Alant er et navn som kommer fra tysk, men jeg har ikke klart å finne noen betydning av navnet. Artsnavnet salicína betyr seljelignende, og dette henspiller på bladformen. Planten er såpass lite kjent at det ikke er noen folkelig tradisjon forbundet med den. Som en raritet kan nevnes at det finnes en insektart som er helt avhengig av denne planten for å kunne overleve. Den heter alantstengelvikler, og i Norge finnes den kun noen få steder innerst i Oslofjorden.





Martin J Holter AS

Vi utfører alt innen

- *Graving/Sprenging/tomt arbeid
- *Riving
- *Vann og avløp
- *Transport med lastebil/traktor
- *Utleie av container
- *Vi har sentral godkjenning for ansvarsrett

Mobil: Martin J Holter
91889032
Epost: martin@martinholter.no





HVASSER SMIE

- Badetrapp i aluminium lages på mål etter kundens behov.
- Også standard mål.

Tlf 90 67 82 00

ivar-kan@online.no
badetrapp.no

Basar

Asmaløy Bedehus

22. oktober 2016
Klokka 17-20

Gaver mottas med takk.
Eget bøttelotteri for barn.
Gratis kaffe og kaker.
Hilsen Asmaløy Bedehus
Anne Marit Kolbeinsen

Trenger dere en faglært vaktmester/altmuligmann?

Jeg utfører følgende tjenester:

Innvendig og utvendig vasking og maling, Hus og hage, Reparasjon av hagemaskiner, Stenlegging, Graving og grøfterensing, Trefelling, Hytteservice/vintertilsyn, Transport til kildesortering.

Ring meg gjerne for en individuell prat om deres eiendom!

Florian Gøber

Tlf: +47 947 82 911

E-post:
vaktmestertjenester@outlook.com
Din lokale vaktmesterbedrift!




PRIVATMEGLEREN
FREDRIKSTAD

Sjelden

—

Enhver bolig har noe unikt ved seg.
Vi kaller det for det gyldne kvadrat, og vår oppgave er å finne de boligkjøperne som vet å sette pris på akkurat ditt.

Wilbergjordet 2, 1605 Fredrikstad
Tlf. 97 17 86 20

NORDEAS EIENDOMSMEGLERKJEDE

Nordea

352014 inpublistas



FLEXX
Frihet til å reise

NYTT KOLLEKTIVTILBUD PÅ HVALER

**REIS HVOR DU VIL
OG NÅR DU VIL TIL BUSSPRIS!***
Se våre nettsider eller ring oss for mer informasjon.
* Tilbudet er tilgjengelig i bestemte tidsrom på dagen.

i TLF: **03177** | **www.flexx.no**



HER FOR
deg



Ellen Ulf
Cathrine Bjørnar
Terje David Jarle

Borge Begravelsesbyrå
Ellen Margareth Bye
Tlf. 69 34 53 35
Biveien 21,1658 Torp
emargarb@online.no

 **Fredrikstad Begravelsesbyrå**
Klemet Johansen Etabl. 1885
Telefon hele døgnet: **69 31 30 62**
Veumveien 51, 1613 Fredrikstad
www.fredrikstadbeg.no
E-post: post@fredrikstadbeg.no



**SE VÅRE NYE
NETTSIDER PÅ
WWW.LIERSHUSFLID.NO**

Liers Husflid

 Ivar Lier AS, Nygaardsgt. 49-51, 1607 Fredrikstad
Telefon 69 31 67 06 / 69 31 63 39
e-post: post@liershusflid.no
www.liershusflid.no / www.lokenbunaden.no



JØLSTAD

begravelsesbyrå
Fredrikstad og omegn



Benjamin Nordling



Svein Åge Johansen



Hans K. Helgesen



Birgit Groth

Vaktttelefon 69 38 54 40 (24 t)
Farmannsgate 10

www.jolstad.no
Begravelsesbyråkjeden Jølstad

Lokaleid begravelsesbyrå



LARS EGIL LANDE

MEK. & SVEIS



Lars Egil Lande

mob.: 91 88 38 97

e-post: lelande@online.no

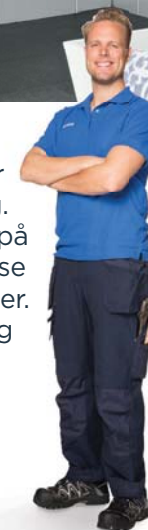
Skjelsbu 14

1684 Vesterøy

DIN LOKALE RØRLEGGER



Om du skal reparere et **KLOSETT**, skifte **KJØKKENKRAN**, eller drømmer om **NYTT BAD**, så kan vi hjelpe deg. Kom innom vår butikk på Vesterøy på Hvaler og få tips og inspirasjon, og se et bredt utvalg av baderomprodukter. Våre rørleggere har lang erfaring, og velger du oss er du sikret at jobben utføres i henhold til gjeldende lover og forskrifter.



EGEN GRAVEAVDELING

Vår maskinpark er tilpasset de fleste typer graveoppdrag fra minigraver til sjøleker for sjøarbeider.»



Bademiljø
BEST PÅ BAD

**BADEMILJØ
HVALER RØRLEGGERBEDRIFT AS**

Fastlandsveien 16, 1684 Vesterøy 69 37 56 60
Avd. Skjærhalden Storveien 16, 95 07 51 20
post@hvaler-ror.no / www.hvaler-ror.no

Fra foreningslivet på Hvaler

SØNDRE KIRKØY MISJONSFORENING

har møter siste søndag i måneden
kl. 17.00–19.00 på Kirkens hus.
30.10.
Velkommen!

NORMISJON

har møter første torsdag i måneden
kl. 18.00–20.00 på Kirkens hus.
06.10. – 03.11. – 01.12.
Velkommen!

SJØMANNSMISJONEN

har møter tredje mandag i måneden
kl. 19–21 på Kirkens hus. 17.10. og
21.11.
arrangerer strikkekaffe 22. oktober på
Kirkens hus kl. 11–14.
Velkommen!

FORMIDDAGSTREFFET

28.9. kl. 11 på Asmaløy bedehus
4.11. kl. 14 Misjonsmesse på Vesterøy
bedehus
7.12. kl. 11 Adventstreff på Kirkens Hus

MISJONSMESSENS FAMILIEMØTE KL. 17.30 PÅ VESTERØY BEDEHUS

4. NOVEMBER

Formiddagstreff kl. 12.
Knut lande m.fl.
Andaktsord
Allsang og solosang
Loddsalg, salg av håndarbeid m.m.
Beverting

FAMILIEMØTE KL. 17.30

Andaktsord
Loddsalg, salg av håndarbeid m.m.
Ellen med sangglade barn
Kaker, saft og kaffe
Velkommen!

VESTERØY MISJONSFORENING

Har møte annenhver mandag på
Vesterøy bedehus.
Nærmere opplysninger ring:
Åse Torgersen 995 64 972
Velkommen!

BASAR ASMALØY BEDEHUS

22. oktober 2016 Klokka 17–20
Gaver mottas med takk.
Eget bøttelotteri for barn.
Gratis kaffe og kaker.
Hilsen Asmaløy Bedehus
Anne Marit Kolbeinsen

STRIKKEKLUBBEN

Asmaløy bedehus den første torsdagen
i måneden kl. 19:00
Vær velkommen!
Kontaktperson: Anne Marit Kolbeinsen,
Mobil: 414 72 251.

ASMALØY MISJONSFORENING

Samlinger på Asmaløy bedehus den
siste mandagen i måneden kl 19:00
Velkommen!
Kontaktperson: Anne Hvalgård,
Mobil: 995 83 695

Siste frist for å levere stoff til bladet er 30. oktober.

Gudstjenester



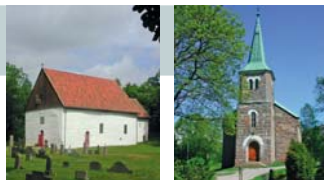
GUDSTJENESTER I HVALERKIRKENE HØSTEN 2016

Alle gudstjenester begynner kl. 11, hvis ikke annet tidspunkt er oppgitt

Når	Hvor	Hva
9. oktober	Hvaler	Gudstjeneste med dåp. Åpning av den nye utstillingen i Hvaler kirke og feiring av vår stedege liturgi skrevet av Gerd Ebbesvik Nilsen. I denne gudstjenesten samles vi om det gamle og det nye. Søndagsskole. Kirkekaffe i Drengestua om den er ferdig. Thorkildsen og Hummel.
16. oktober	Spjærøy	Familiegudstjeneste. Hvaler Tweens deltar. Bønnevandring med nattverd. Kirkekaffe. Sørli Eriksen og Hummel.
23. oktober kl 18	Hvaler	Kveldsgudstjeneste med nattverd. Ekvik.
30. oktober kl 19	Spjærøy	Ung gudstjeneste. Bønnevandring med nattverd. Vi sitter rundt småbord. Konfirmanter, ungdommer i ledertrening og Hvaler musikkverksted deltar. Kirkecafé. Sørli Eriksen og Hummel.
Lør 5. november kl 13	Spjærøy	Minnegudstjeneste. Det er allehelgenshelg i kirken, alle navn på dem som er gravlagt på Hvaler eller er en avdød Hvalerboer siden Allehelgen 2015 blir lest opp. Det tenes et lys for hver enkelt. Det blir anledning for pårørende til selv å tenne lys. Thorkildsen og Hummel.
6. november	Hvaler	Allehelgensgudstjeneste med dåp. Det blir også en minnemarkering i denne gudstjenesten. Søndagsskole. Kirkekaffe. Thorkildsen og Hummel.
13. november	Hvaler	Gudstjeneste med nattverd. Søndagsskole. Hauglum.
20. november	Spjærøy	Misjonsgudstjeneste med nattverd. Søndagsskole. Misjonær Laila Sivertsen og Hummel. Hvalers misjonsforeninger inviterer til kirkekaffe.

Du er alltid velkommen til kirken

Med forbehold om endringer



DØPTE

Hvaler

Sigrid Stovner-Sørli
Molly Josefine Kristiansen
Milan Tunli Lorentzen
Emil August Eftestøl
Karl Henrik Bäckstrøm-Andresen
Mari Krabset
Aksel Svendsby-Austrheim
Falk Dufseth Brodahl

Spjærøy

Linnea Julsen Holter
Anton Lorentzen-Spydevold
Emilia Haugerød-Agerup
Josefine Høidal
Mathilde Høidal
Sunniva Høidal
Sverre Solbakke Johannessen

DØDE

Hvaler

Turid Torgersen
Karen Henny Grønvoll
Vincent Skjalg Forøy Nordal
Henry Holte

Spjærøy

Kolbjørn Anker Herje
Tormod Bratli
Rolf Georg Jensen

VIELSE

Hvaler

Lars Olav Ruud og Stine Hermansen Ruud
Morten Günther og Catarina Helsøe
Nicolai Sjørdahl Hjelle og Yvonne Enger Larsen
Stian Østvoll Ingvaldsen og Kristin Hungnes
Nicklas Holmbring Haugen og Stine Moen
Wiggo Rinde Elvestad og Christine Svanekil
Vegard Bremerthun Svarstad og Hilde Hoel Stenmark
Jan-Vidar Syvertsen og Madelen Sandbakk Syvertsen
Anders Svanekil og Ann-Kristin Sæther
Daniel Tande Jenssen og Dina Marie Fiskvik

Spjærøy

Andreas Bjæring Gustavsen og Maria Bjørke Habbestad
Magnus Bache-Wiig og Maria Cathrine Aas
Jørund Mikael Myhrberg og Rachel Therese Stølan
Karoline Høyby-Pedersen og Amund Tvette Hermansen

Singleøy

Marius Askautrud og Maja Lisa Lemjan



DEN
NORSKE
KIRKE

HVALER MENIGHET

Kirkekontoret

Storveien 12, 1680 Skjærhalden
Telefon: 69 37 90 37 - Faks: 69 37 95 25
e-post: post@hvaler.kirken.no

Menighetsråd/Fellesråd

Einar Morland, leder
Gilboveien 13, 1680 Skjærhalden
Telefon 69 37 97 72, mobil 934 07 085
e-post: emorlan@online.no

Menighetsrådets/Fellesrådets adresse:
Storveien 12, 1680 Skjærhalden
e-post: post@hvaler.kirken.no

Hvaler menighetsblad

Kirkekontoret, Storveien 12,
1680 Skjærhalden
Ansvarlig utgiver: Hvaler menighetsråd
e-post: post@hvaler.kirken.no
Kontonummer 7050.06.20976

Redaksjonskomité:

Ragnar Bjørck, Ellen Bjørnvall Vikar,
Grethe Hummel, Einar Morland, Dag Plau

Trykk: Møklegaards Trykkeri AS, Fredrikstad
epost: info@moklegaard.no



Ansatte

Terje Moen, kirketjener,
egen tlf. 954 57 722
e-post: temo@hvaler.kirken.no

Marianne Haugholt,
kirketjener 50 % stilling
kontormedarbeider 20 % stilling
mobiltlf. 474 79 735
e-post: marianne@hvaler.kirken.no

Ken Phillips, kirkemusiker,
egen tlf. 414 69 147
e-post: keph@hvaler.kirken.no

Grethe Hummel, sogneprest
mobiltlf. 474 79 731
e-post: grethe@hvaler.kirken.no

Ingrid Dean, kirkeverge/daglig leder
mobiltlf. 474 79 730
e-post: inde@hvaler.kirken.no

Marius Sørli Eriksen, trosopplærer
75% stilling
mobiltlf. 450 01 305
e-post: marius@hvaler.kirken.no



Foredrag i Hvaler kirke

Om middelalderkirker i Østfold med vekt på Hvaler kirke.
Ved tidligere sogneprest Tore Thorkildsen.

Onsdag 12. oktober kl. 19

Foredrag på museet

Hvaler kirke, hvalertuftene og kystsamfunnet på Hvalerøyene
i middelalderen. Ved historiker Per Norseng.

Onsdag 9. november kl. 19

Billett: Kr. 60,-

Se ostfoldmuseene.no for mer info